

Ценностни аспекти на педагогическото ежедневие
Value Aspects of the Pedagogical Daily Round

ОНЛАЙН БАЗИРАНИ ПРОЕКТИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА В НАЧАЛНА УЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Теодора Вълва
Великотърновски университет
„Св. св. Кирил и Методий“,
Педагогически колеж, Плевен

Резюме. Статията представя основните теоретико-емпирични основания на концепцията за развитие на грамотността като базисна компетентност, от която зависи постигането на академичен успех и социална интеграция. Важността на темата се определя от необходимостта да се намери работещ подход, който да помогне за намаляване на процента от ученици с понижени езикови умения в българските училища в контекста на електронното обучение. За практическата реализация на поставената цел се предлага изпробван технологичен модел, който обединява специфичната дейност за усъвършенстване на познавателно-практическата и речевата компетентност в ранната училищна възраст с онлайн проектобазирана дейност.

Keywords: early literacy competence, online project-based activities, interactive learning, integrated training, e-learning

Някои основни предизвикателства пред четивната грамотност днес

В епохата на дигиталното общество, когато огромни количества от цифрова информация и изображения ежедневно достигат до учениците, като фундаментална се оценява способността да се намира, да се филтрира, да се разбира, да се анализира и да се тълкува нарастващият поток от информация. С развитието на социалните мрежи вече са необходими само минути, за да се достигне до необходимата информация, което като резултат поражда понякога повърхностност и липса на аналитичност. Определяни спрямо променящите се социални изисквания, уменията за отделяне на фактите от становището за тях в голяма степен се обуславят от равнището на развитие на четивните умения. В този смисъл четивната грамотност (като част от функционалната грамотност) се разглежда като необходима във всяка човешка дейност – в играта, в ученето, в трудовата дейност, без значение дали се извършва в офис, на строителна площадка, на открито или в класната стая.

Последните анализи на резултатите от изследванията на грамотността (Международно изследване на уменията за четене PIRLS 2001, 2006, 2011 на учениците от 4. клас; PISA 2006, 2009, 2012), съвместните доклади на Съвета на Европа, както и публикуваните доклади на МОМН, ЕСФ и ОИСР, насочени към професионална квалификация на учителите (TALIS 2009), показват обезпокоителни тенденции относно спада на равнището на грамотност, които в особено силна степен са валидни за България. „Свидетели сме на парадокс: докато в контекста на цифровия свят, в който живеем, четенето и писането са по-важни и значими от всякога, грамотността ни не е необходимото ниво.“⁽¹⁾ Ето защо въпросите относно развитието на началната грамотност придобиват все по-голямо значение. В този ред на мисли, предизвикателствата пред учителите и възпитателите от второто десетилетие на XXI век се свързват с адаптацията на едни изостанали или традиционни форми на работа и осъществяването на значителни промени в подхода, по който грамотността се разглежда и се преподава. В контекста на динамичните образователни реформи препятствията пред развитието на грамотността като базисна компетентност биха могли да се обобщят в няколко насоки.

Една част от тях са обусловени от бурното развитие на технологиите и свързаните с тях нови канали за достъп и обмяна на знания.

Други се отнасят до социалната фрагментация и изолация, които предизвикват отчуждение, водят до намаляване на желанието за общуване и задълбочават апатията сред подрастващите. По същия начин продължаващото разделение на социалната тъкан на елит и на ниски социални нива се идентифицира като една от основните причините за ранно отпадане от училище и за понижен интерес към ученето.

Трети се появяват в резултат от изчезването на „традиционните“ общности в епохата на глобализацията, която поражда нови форми на социално изключване, например цифрово. То се проявява на фона на засилващата се конкуренция между Facebook, Twitter, LinkedIn или други социални мрежи и класната стая, която в недостатъчна степен задава условия за пълноценно, активно общуване и поради това все още се възприема като „бавна медия“.

Биха могли да се добавят още фактори, които се отнасят към предизвикателствата пред учителския състав. Те са свързани с готовността на началните учители да използват дигитални средства в учебния процес, с методическата подготовка, с избора на подходящи учебни помагала, с недостатъчното все още компютърно обезпечаване в училищата, с недостига на време за провеждане на учебни часове в оборудвани за това кабинети. Когато към всичко това се добавят противоречията, предизвикани от промяната на традиционните роли и функции, изпълнявани от учителите, към техните нови роли, свързани с моделиране на различни общности във и извън училищната институция, то философията на обучение по българския език и литература би следвало да се

насочи към използване на междупредметни връзки и интерактивни (взаимодействени) формати.

За справяне с тези съвременни тенденции е важно да се извърши промяна в технологията на преподаване, като вниманието се насочи към преподаване на съществуващите и разработване и апробиране на нови дейности и практики в класната стая.

Актуалността и важността на проблема за влиянието на онлайн базирани проекти върху изучаването на езика в началното училище като единство на език и реч, т.е. усвояване на езиковите знания и на езика като средство за общуване, се обуславя от:

1. Необходимостта от адекватно, с оглед на комуникативната ѝ насоченост, развитие на речта на учениците от наблюдаваната възраст.

2. Неизследваните възможности на онлайн проектобазираното обучение за въздействие върху речевото развитие с оглед усъвършенстване на комуникативната му насоченост.

Изложените основания се обединяват в идеята за интеграция на тези дейности, за да се потърсят възможностите за въздействие на онлайн проектобазираното обучение в две насоки – освен в тази, която му е присъща, специфична (има се предвид обучение и развитие на дигитални умения), така и за влиянието му върху речевото развитие като предпоставка за повишаване на равнището на грамотност.²⁾

Посочените съображения и анализът на съвременната ситуация са основен мотив за по-задълбочено изследване на възможностите и значението на онлайн проектобазираното обучение за развитие на познавателно-практическата и речевата компетентност в ранната училищна възраст.

Това определя целта на настоящия доклад – да представи модел на обучение, който обединява специфичната дейност за развитие на комуникативно-речевите умения с онлайн проектна дейност. С оглед на поставената тема приоритетно значение придобива изясняването на няколко подтеми:

- грамотността като инструмент за социална интеграция;
- съвременни тенденции за повишаване на мотивацията за четене;
- интегриране на онлайн проектни модули в уроците по български език и литература;
- реализиране на онлайн проекти в културно-образователната степен „Български език и литература“;
- от стратегията на проектобазираното обучение към националната стратегия.

Грамотността като инструмент за социална интеграция

Съдържанието на понятието *грамотност* търпи значителни промени през последните десетилетия. Определяно най-често като „умение да се чете и пише“, а в някои общества – и като умение да се смята, понятие-

то се обогатява с нови социални характеристики, провокирани от бързото развитие на технологиите. Под грамотност днес се разбира: способността да се чете и пише, да се осъзнава смисълът на прочетеното и написаното и да се развива такава идентичност у подрастващите, която да им позволи да решават проблемите самостоятелно, да проумеят кои са, какъв е пътят да успяват в училище и как могат да направят живота си по-добър. Може да се каже, че тази способност представлява мощен инструмент, чрез който се реализира социално-икономическият просперитет на общността, към която индивидите принадлежат. Грамотният човек е много по-вероятно да продължи обучението си, да постигне академичен успех и да се реализира като продуктивен член на обществото. Ето защо грамотността е от изключително значение за социалната интеграция на човешките същества и за техните успехи. Важността на темата се определя от необходимостта да се намери работещ подход, който да помогне за намаляване на процента от ученици с понижени читателски компетенции и все по-задълбочаващо се нежелание за четене в българските училища. Предвид ерозията на грамотността, изразяваща се в увеличаване на броя на застрашените от различен вид социално изключване, то все по-актуална става идеята учебната програма и подходите за преподаване на родния език в началното училище да бъдат структурирани по начин, който да подготвя децата за справяне с предизвикателствата на ХХІ век. „Пробният камък на отличната учебна програма е, че тя внушава на децата любов към ученето заради самото учене. Това означава, че учениците в начален етап не само трябва да се научат какво да учат, те трябва да се научат как да учат.“⁽³⁾. Поради това новата учебна програма по български език и литература следва да се разглежда като интегрирана рамка на ученето в неговата широчина и баланс между учебно съдържание и възможности за интеграция на ресурси от различни културно-образователни области. „Ключов принцип при подбора на учебното съдържание в новия учебен план и новите програми е повишаването на неговите формиращи функции и намаляване на информиращите.“ (Василева, 2006: 14). Вследствие на това е необходимо учебните задачи и дейности да се планират и осъществяват в такава система, че да предизвикват внимание и интерес към книгата и четенето от ранното детство, да представят решения, полезни средства и стратегии, които да могат да се прилагат в ежедневието.

Съвременни тенденции за повишаване на мотивацията за четене: Как учителите в мрежа могат да се превърнат в създатели на култура на четене

Веднъж ученикът попитал ЗЕН учителя си:

Дълго ли ще чакаме Промяна към по-добро?

– Ако чакате, ще е дълго – отговорил Учителят.

Търсенето на съвременни средства за повишаване на мотивацията за четене от ранна училищна възраст се налага:

– на първо място, от общоприетата теза, че от училищата се очаква да обезпечат в еднаква степен обучението на всички ученици;

– на второ място, че педагозите се намират в класната стая, за да се справят с основните предизвикателства пред развитието на езиковата грамотност.

В рамките на това схващане учителите биват натоварени със задачата сами да идентифицират трудностите, с които се сблъскват учениците им в етапа на ограмотяването и след него. Ангажирането с тази отговорност не е задължително да доведе до онова подобрене, което е предвидено да се случи в рамките на учебната дейност. Вместо да се позиционират и да изчакат промяната, призвана да донесе търсените образователни ефекти, учителите биха могли да се превърнат в агенти, които да развият уменията за адекватно родноезиково изразяване на своите ученици, като ги включат в разнообразни съвместни проектни дейности. Вследствие на това педагозите биха се идентифицирали като професионални създатели на новата култура на ограмотяване.

Увеличаващата се популярност на различните образователни мрежи без съмнение прави актуална темата относно възможностите за интегриране на Web 2.0⁴⁾ инструменти в обучението по български език и литература. Вследствие от това на двете дейности се гледа като на две страни от един и същи процес.

Бързото развитие на дигиталните технологии през последното десетилетие със сигурност променя модела на обучение. Наред с действащия, който използва традиционни средства – дъски, тетрадки, книжни помагала и др., вече се налагат нови модели на електронно обучение. „Установяването на нови, все по-популярни и достъпни стандарти в общуването, модерната демокрация и развитието на пазарното икономическо общество налагат образователните и възпитателните институции да излязат от сферата на консерватизма. Тези институции вече не работят само с традиционните средства – думи, моливи, химикалки, хартия, книги. Глобализацията на сегашното общество предполага различно съдържание и качество на комуникацията.“ (Вълова, 2009: 7). Множество иновативни технологични инструменти могат да бъдат прилагани в подкрепа на проектобазираното обучение. „Един от най-интересните аспекти на ИКТ е неговата „акултурна“ природа, сама по себе си непроеизлизаща от някоя отделна култура, но спомагаща за създаването на култура по един красноречив, смислен, съдържателен начин“. ⁵⁾ Отдавна вече не са „екзотични“ предложенията за дидактически разработки, които включват употреба на Смартфон (Smartphone), Айфон (iPhone) и Facebook в учебните часове.

Друг пример в това отношение са: Blackboard Learning System (Blackboard) – виртуална образователна среда, софтуер за създаване и редактиране на уеб-базирани приложения (Dreamweaver), мултимедиен софтуер (Authorware) и моментални съобщения за синхронна комуникация (напр. MSN Instant Messenger), MOODLE – система за електронно обучение чрез уеб приложение, предоставящо възможност за създаване на сайтове за онлайн обучения.

По отношение на ученето (в рамките на съвместно проектобазирано обучение) биха могли да се посочат различни образователни мрежи, членове на които са учители, главни учители, директори, библиотекари, ИКТ ръководители, ученици. Пример за това са: Elmodo, ThinkQuest, Project Foundry, eTwinning, ePals. Те представляват Web 2.0 платформи с всички характеристики на социалните мрежи. Платформите осигуряват лесен канал за връзка, взаимодействие и сътрудничество, предлагайки пространства за работа, за създаване на проекти и обмен на идеи, за споделяне на учебно съдържание в реално време. Освен това те се проявяват и като гъвкава учебна среда (екстралингвистична по своята същност), в която ученици и учители са ангажирани да изследват самостоятелно или в училищни екипи конкретни учебни теми. Представените програми предоставят платформи за сътрудничество чрез използване на „информационни и комуникационни технологии (ИКТ), като осигуряват подкрепа, инструменти и услуги за улеснение на училищата при установяването на кратки или дългосрочни партньорства по всякакви учебни предмети“. ⁶⁾ Порталите „осигуряват онлайн инструменти за учителите, които им помагат да си намерят партньори, да стартират проект, да споделят идеи, да обменят добри практики и да започнат съвместна работа веднага, ползвайки разнообразните специализирани инструменти, достъпни в платформата“. ⁶⁾

Анализът на някои от основните приоритети в средното образование на национално и европейско равнище (интегриране на информационно-комуникационни инструменти, промяна на парадигмата преподаване–възприемане и др.) обосновава *целите*, които преследва използването на избрания подход, а именно: да интегрира онлайн проекти (разработвани в образователни платформи) в обучението по български език и литература, като по този начин да насърчи развитието на езикови компетентности и да осигури трайното им запазване през следващите образователни степени. Основният извод, който се налага след анализа на резултатите от проведените изследвания, е: децата постъпват в училище с развити умения да си служат с голямо разнообразие от дигитални инструменти и технологии в различни ситуации. Все повече ученици в първи клас имат свои собствени акаунти за електронна поща, блогове, абонирани са за RSS емисии и с лекотата прибягват до уеб браузъри, търсачки, SMS, Skype, MP3 плейъри и онлайн игри. Видовете медии и средства на общуване, практикувани извън училище, често съчетават различни уеб инструменти за достигане на различна по вид и съдържание информация. Най-често това са звуци, включващи музика, написани и изречени думи, картини и анимации. Тези средства за общуване позволяват на децата да съсредоточават вниманието си върху множество източници, които въздействат едновременно върху тях и са част от широкия спектър на онлайн информационната среда: визуалното (графичното), слуховото (звучите), мимическото (движенията) и пространственото (разположението), лингвистичното (написани текстове). За

разлика от многото предишни поколения, чиито информационни текстове са били или диктувани, или написани, разположени върху хартиен носител, децата на XXI век имат достъп до разнообразни дигитални канали, чрез които достигат до информацията.

Във връзка с това интегрирането на мултимедийни техники за представяне на образователно съдържание, за трансфер на информация и образователни ресурси се разглежда като форма на e-learning – едно от имената на ИКТ в образованието. Онлайн средата на работа се превръща във важен фактор не само в своята информационна същност. По-скоро се проявява като посредник между дигиталните средства и ресурси (програми и инструменти), достъпни и приложими в практиката, и обогатяването на запаса от езикови средства, необходими за решаване на определена комуникативна задача. Активното възприемане на потока информация предполага различна интерпретация и комбиниране на съществуващите техники за нейното преработване. Учениците са въввлечени в интерактивни отношения помежду си и се изявяват като участници в широк кръг от динамични формати, които, от своя страна, задават условията за напредък.

Интегриране на онлайн проектни модули в уроците по български език и литература

Интеграцията на дигитални инструменти в проектобазирано обучение предоставя нови възможности за визуализиране, чиито ефекти не могат да бъдат постигнати при работа в тетрадка или върху обикновена дъска. Това е начин да се провежда нагледно-динамична демонстрация. Тя улеснява учениците да изследват сложен въпрос или проблем в рамките на групово обучение, в единство с учителя, който действа като фасилитатор. В контекста на онлайн проектобазираното обучение от учениците се очаква да употребяват технологиите по начин, който да им помогне да проучват, да си сътрудничат, да анализират, да обобщават и да излагат лично мнение в рамките на екипа. Задачата за създаване на продукт по разработвана (учебна по своята същност) тема дава осезаемо измерение на придобитите езикови знания, умения и компетентности. Това остойността търсения образователен ефект и увеличава усещането за напредък у учениците. Участието им в проектната дейност се утвърждава като адекватно работещ мотиватор за развитие на устната и писмената реч, на уменията им да общуват, на познавателните им интереси и творческите им способности.

Успоредно с посочените характеристики, осъществяването на педагогическо взаимодействие в „онлайн класна стая“, в която учениците използват мултимедийни устройства и интернет инструменти, без съмнение прави промяната на учебното пространство по-голямо предизвикателство отвсякога. Посоченият формат се проявява като среда на общуване, в която крайните потребители лесно достигат, прилагат и допълват необходимата им за завърш-

ване на проектния процес информация. Интерактивният (взаимодействен) процес се характеризира с висока интензивност на общуване, диалог, обмен, промяна и разнообразие от онлайн дейности. Чрез включването на дигитални средства в проектната дейност педагозите получават възможност да преобразуват индивидуалните цели в съвместни и да избегнат скуката и дидактизма в урочната работа. Интегрирането на онлайн проектни дейности способства за повишаване на мотивацията на училищните екипи от ученици и учители да участват в сътрудничество, в етапа на което пълноценно упражняват знанията и уменията на практика, вместо да натрупват само информация. Прилага се личностно ориентиран към учениците подход. На практика те участват в дейности, забавни, интересни, динамични и полезни речеви актове, които са предпоставка за реализиране на комуникативноречева насоченост на обучението по български език.

Реализиране на онлайн проекти в културно-образователната степен „Български език и литература“

Проектобазираното обучение се основава на инструктивния подход, изграден върху автентични дейности, които ангажират ученика, предизвикват у него интерес към ученето и го мотивират да участва активно в него. Чрез проекта обикновено се цели да се отговори на учебен въпрос или да се реши проблемна задача. Като цяло, проектобазираното обучение се идентифицира с неформалните пътища за постигане на знание, които учениците практикуват в ежедневието, извън класната стая. Освен това то се свързва с усъвършенстване на опитностите на учениците да се ориентират в комуникативната ситуация, да направят адекватен избор на изразни средства за реализиране на комуникативната цел, да участват в диалог по конкретна тема, да продуцират устни и писмени текстове.

Проектобазираното обучение е синоним на изучаването в дълбочина на даден проблем и най-често е предшествано от практически дейности. То е подчинено на дадена проектна тема. Като пример може да се посочи проектът „Цветни рими“. Той е свързан с темите „Съчинявам стихове. Съчинявам римушки, гатанки и броилки“ във втори клас. По него са планирани дейности за по-дълъг период през учебната година. Работата по проекта реализира образователни стандарти от учебните предмети „Околен свят“, „Български език и литература“, „Музика“, „Изобразително изкуство“, „Домашен бит и техника“. Дейностите са разнообразни: създаване на рисунки, снимки, търсене на информация в интернет, изработване на предмети по домашен бит и техника, решаване на задачи по математика, по информационни технологии, изработване на рисунки или текстови документи по темата и др.

Обичаните от децата приказки намират своя емоционален отклик в рисуването. Задачата да нарисуват образите и сюжетите, ако от илюстрациите се направи книжка, мотивират обичайната изобразителна дейност да се извърш-

ва с желание. Играта „оживява“ образа и осигурява, на свой ред, образно-емоционално възприятие. Тази рисунка децата могат да използват като украса в къта на малкия читател. Игрите-драматизации дават друга идея за осмисляне на създадената картина и нейното предназначение – като част от декора. Чрез дидактичните игри децата затвърждават знания за предметите, техните предназначения, цветове, величини – нещо важно за процеса на изобразяването им. Песните, като синтетичен вид изкуство, включват не само музика, но и художествено слово. Те въздействат на детето, като извикват ярки образи и положително емоционално отношение към тях. Всички тези дейности подкрепят развитието на различни умения и са насочени към осъществяване на проектния план и реализиране на крайния продукт – създаване на книга със стихотворения, гатанки, броилки и римушки, илюстрирана от самите ученици. За визуализиране се използват някои от инструментите за създаване на е-книги: www.calameo.com, <http://myebook>, <http://issuu.com>. Освен това книгата може да се подготви за печат и да се издаде, като всяко дете получава крайния общ продукт.

Успешният проект, който интегрира различни културно-образователни области, може да се сравни с успешен учебен час, защото той също включва образователни, възпитателни и развиващи *цели*. Още в етапа на *планирането* се определят критерии и показатели, които изследват равнището на развитие по време на етапите за реализиране на проектните дейности и на постигнатото от учениците. Може да се каже, че добре организираният творчески план допринася за подобряване на очакваните резултати във връзка с реализиране на образователните стандарти. *Интеграцията* на проектната тема в учебната програма и съответствието ѝ на Държавните образователни изисквания за учебно съдържание дава възможност да се разработват проекти, които не са самоцелни (например биха утежили работата на учителите или биха „иззели“ ценното свободно време на учениците), а създават условия за самостоятелно проучване. Това осигурява по-трайно усвояване на знания, гарантирани на ниво „образователен минимум“ в традиционния час. От друга страна, изборът на тема позволява проектните задачи да станат част от домашните работи на учениците. Речевите актове в този случай са с фокус върху развитие на практическото ориентиране в конкретната комуникативна ситуация и набелязване на адекватни езикови средства за реализиране на комуникативната цел.

Педагогическото новаторство проличава в планиране на съдържанието на проекта, в избора на подходящи учебни проблеми, чието решаване да спомогне реализирането на поставените цели. Успешна стратегия в това отношение е да се поставят задачи, които да мотивират учениците и да гарантират творчески подход при реализация на дейностите. Важно условие е осигуряване на *преносимост* на темите и идеите. Това означава проектните теми да са *идентични* с тези в учебната програма, да не са самоцелни, а да са интегри-

рани в нея и в урочната работа. Уместно би било те да предоставят възможности за гъвкавост и вариативност на решенията по време на изпълнението. Връзката между проектната дейност и ДОИ се създава чрез набелязване на допирни точки между държавните изисквания, които определят равнищата на общообразователна подготовка на учениците (в края на съответния етап и степен на образование) и проектното предложение. Чрез проекта се допълват и надграждат знания, умения и компетентности на това и над това равнище, определено като задължителен стандарт в ДОИ.

Друга важна характеристика на проектобазираното обучение са създадените условия за трансфер на умения и знания от една предметна област в друга при извличане на необходимата информация. Подчинен на целите за овладяване на езикови знания и на знания за художествена образност, един добре проектиран проект провокира учениците да общуват и да осмислят основни понятия и принципи от една дисциплина, като интегрират знания, умения и компетентности, придобити в обучението по друг предмет. В дидактически аспект това би могло да се определи като междупредметна интеграция. Проектът включва дейности и съдържание от различни културно-образователни области: Български език и литература, Изобразително изкуство, Математика, Домашен бит и техника, Физическо възпитание и спорт, Човек и общество, Човек и природа, Музика. Следователно интеграцията на учебния материал не се реализира само чрез подбора на учебно съдържание от различните културно-образователни области (формално), а също така и съдържателно, като предлага ключови теми, понятия, идеи, дейности, заложи в учебните програми. „По този начин се осигурява интегритетът на знанията, уменията и компетентностите на учениците.“ (Василева, 2006: 15). Темите, изследователските въпроси и основните идеи обединяват различни предметни области. В подкрепа на тази теза може да се посочи, че изграждането на графични умения по време на илюстрирането на книги представлява пример за междупредметна интеграция. Процесът включва развитие на графични умения, които са приложими след това при трасиране на елементи от букви, при писане на елементи и букви, при писане на цифри в мрежата по математика. Проектната дейност дава възможност за провеждане и на вътрешнопредметна интеграция чрез насърчаване на интерес към възприемане и интерпретиране на художествени образци, като свързва литературното обучение с това за развитието на комуникативноречевни умения. Междудисциплинарната интеграция се открива в трансфера на умения за изразяване на собствената позиция (като комуникативен акт) и нейното включване в процеса на общуване не само като средство за оказване на въздействие, но и като речев обект, отворен към влиянията на средата. Деца и учениците изследват литературни герои от приказките в различен контекст, след което реализират различни комуникативни роли в спектаклите. Едновременно могат да бъдат решавани задачи, които насърчават

към изява деца с по-ниски резултати или с по-слабо развити четивни умения, така и в подкрепа на деца с широк спектър от умения, като им се предоставя възможност да общуват по различен начин с автора на творбата.

Следователно проектът се превръща във фактор, вследствие на който се изгражда и уточнява съдържанието на умения, определени като необходими на учениците в изследването на конкретната тема. Паралелно се решават комуникативни задачи, свързани с: осъществяване на общуване чрез средствата на речевия етикет, обмен на информация, изразяване на емоционално отношение от създателя на речевия продукт и на критична оценка към съдържанието на текста. Могат да се посочат и други важни умения, които се развиват по време на проектните дейности:

- за организация и управление на времето;
- изследователски и проучвателски;
- комуникационни и презентационни;
- за самооценка и рефлексия;
- за работа в екип;
- лидерски.

Обикновено проектът се извършва от групи, които работят заедно за постигане на обща цел. Ефективността на работата се оценява за всеки отделен етап и относно качеството на резултата, както и приноса на самия проектен процес за реализация на крайния продукт. Подходът дава възможност на учениците да обмислят собствените си идеи и мнения, да избират измежду възможни решения, които влияят върху крайния резултат от проекта, а от там – и върху резултатността от учебния процес като цяло.

Обединяването на изброените съображения определя проектобазираното обучение като систематичен метод на обучение, с помощта на който учениците проучват основни теми и придобиват умения чрез участие в дейностен процес, структуриран около решаването на сложни, автентични въпроси и внимателно планирани крайни продукти. Може да се твърди, че проектобазираното обучение представлява действена педагогическа стратегия за провеждане на учебни дейности, като на практика прилага временно установени междупредметни връзки. В този ред на мисли проектобазираната дейност би следвало да се определи и като игра, но интегрирана в учебно-образователни области, тя вече изпълнява дидактически функции.

Тя подкрепя овладяването на нормите на книжовния език практически на всички равнища: фонологично, морфологично, синтактично, текстолингвистично и стилистично, като осигурява системен подход в съответствие с възрастовите психологични особености на децата. Проектобазиранието обучение създава подкрепяща среда, в която учениците се учат да общуват чрез езика и го практикуват в реални житейски казуси. Тази комуникативна насоченост на обучението по български език и литература в началното училище е много

важна. Тя, от една страна, се проявява като цел на обучението, а от друга – изграждането на комуникативноречеви умения стои в основата на практическото изучаване на езика. Казано по-точно, използването на онлайн проекти в междупредметния подход на преподаване по български език и литература в началната училищна възраст би могло да се разглежда като важен фактор за езиково обучение, който гарантира удовлетвореност, резултатност и сигурност още в етапа на огромяването и по този начин насърчава интерес към четенето. Учениците са поставени в условия, подтикващи ги сами да взимат решения във връзка с извършването на учебни задачи. В етапа на проектните действия се работи в училищен екип, съвместно се изследват проблеми, планират се и се осъществяват проектни дейности, които се извършват в определени срокове. Подобен формат на образователната среда по български език и литература поражда желание за общуване във връзка с реализиране на практическа дейност, подобрява езиковата компетентност на учениците и стимулира овладяване на езика като разнообразие от социални, възрастови, културни и контекстуални форми.

Съвместните активности в дейностния процес провокират комуникативни намерения, които имат за цел да осигурят в процеса на общуване липсваща информация, необходима за решаване на конкретна комуникативноречева задача първо в практически план. Преди да усвоят значението на отделни думи, словосъчетания и изречения, учениците могат да разберат смисъла на изказването, да достигнат до значението на текста или дискурса, като доупражняят в практическата дейност. Това е начин традиционната учебна програма по български език и литература, често възприемана като предварително определен набор от езикови знания, умения и комуникативноречеви компетенции, които следва да бъдат усвоени, да се осъществява в условия на взаимодействие и активно участие в проектна дейност. Тя се проявява в качеството си на предметна, екстралингвистична област, в която се усвоява опитът. „В този смисъл онлайн проектната дейност повишава интереса на учениците към извършване на познавателни, комуникативни и практически дейности. Освен това тя поставя акцент върху умения за самостоятелно постигане на знание, а веднъж усвоено, то може да бъде приложено към всяко ново поприще. И понеже изисква личен ангажимент на субекта (ученика), то го свързва с обществото и света.“ (Вълва, 2009).

В съгласие с философията на обучение, в чийто център се намира ученикът със своите потребности, интереси, активност и идеи, онлайн проектите въздействат върху изграждане на компетентности за конструктивно общуване чрез родния език в разнообразни проектни ситуации, сходни или идентични с реалните в живота. На практика се осъществява комуникативноречева насоченост на обучението чрез насърчаване на сътрудничество и обмен на знания на субект-субектно равнище (ученик–ученик, учител–ученик). Образовател-

ните мрежи се явяват пресечната точка на това сътрудничество, подложено на значими промени в резултат на задълбочаващата се симбиоза между подрастващите и дигиталния свят. Ето защо включването на проектни модули, които интегрират учебно съдържание от няколко образователни направления в часовете, подкрепя усвояването на нови и допълващи се опитности, необходими за усъвършенстване на уменията на учениците да използват съзнателно, целенасочено, адекватно на конкретната комуникативна ситуация усвоените лингвистични знания в съответствие с комуникативната цел. При тези условия грамотността, придобита в резултат от участието в подобен взаимодействиен формат, би следвало да се разглежда като основополагаща компетенция за ориентиране в съвременната медийна среда на обучение в класната стая.

От стратегията на проектобазираното обучение към националната стратегия

Онлайн проектобазираното обучение може да се оцени като успешна формула за излизане от традиционните формати на учебните часове и представлява средство да се развият от ранна детска възраст някои от основните компоненти на грамотността, които характеризират истинския читател: *да знае азбуката; да разбира смисъла на думите; да чете гладко и за удоволствие.*

Използването на подобен подход на работа на практика регулира осъществяването на:

- организирани и стабилни междупредметни връзки, които дават възможност за самостоятелно изследване на учебни теми;
- всеобхватност, която гарантира, че ученето е достъпно за всички ученици;
- фокусиране върху самостоятелното достигане до знания и развитие на умения, придобити чрез практически опит;
- интегрирана употреба на дигитални инструменти;
- ефективна подготовка на учениците за следващия етап на обучение;
- интерактивно взаимодействие и екипна дейност, зад които се простират възможности за творческо учене;
- гъвкавост на училищата да се приспособят към променящите се потребности на образователната среда.

Посочените основания дават възможност за оптимизиране на урочните учебни единици чрез включване на онлайн проектобазирания подход. Обвързването на една тема с повече области (сфери) на учебното съдържание е положителен начин за представяне и възприемане на интегрирано, взаимно свързано учебно съдържание. Всяка идея, концепция, теория, тема, може да бъде преподадена по няколко начина: говорене, писане, слушане, схеми, диаграми, формули, метафори, практическа дейност и да бъдат активирани различни пътища за усвояването ѝ. Този подход усъвършенства уменията за устойчиво развитие и възможности за трансфер на знания и компетентности,

опосредства развитието на някои от уменията на XXI век: аналитично мислене, разрешаване на проблеми, сътрудничество, дигитални умения. Разширен или допълнен, всеки проект може да се реализира в различни училища, да се превърне в училищен или да послужи като модел за други проекти. Процесът за създаване на крайните продукти подкрепя учениците и учителите да извлекат ползи от съвместната си дейност. Едно от най-важните условия е тя да доставя удоволствие на участниците, да гарантира ясни критерии за успех, мониторинг и оценка на напредъка. Подобна стратегия засяга разбирането за създаване на нова култура и подходящ климат в съвременната класна стая, които насърчават овладяването на езиковите знания в практически план.

БЕЛЕЖКИ

1. www.minedu.government.bg/opencms/export/sites/mon/left_menu/strategies/analyses/PISA_analizi-2009.pdf
2. Предложената разработка е част от пилотно изследване на екип, подкрепено от НЗК по програма eTwinning към ЦРЧР. Авторът е член на екипа. Представените резултати са част от това изследване и обслужват тясно поставената тема. Ето защо не са използвани всички данни от анкетите, както и не са показани всички теоретични интерпретации и заключения.
3. The National Curriculum. Primary handbook. Qualification and Curriculum Development Agency. 2010.
4. Терминът „Web 2.0“ описва променящите се тенденции в употребата на технологията световна уеб мрежа и уеб дизайн и цели да насърчи творчеството, комуникацията, безопасното споделяне на информация, сътрудничеството и функционалността на Мрежата. Концепцията на Уеб 2.0 води до развитие и еволюция на нови общества на уеб културата и услугите като социалните сайтове и такива за споделяне на видеоклипове, уикитата, блоговете и фолксономиите. http://bg.wikipedia.org/wiki/Web_2.0
5. Gilleran, Anne, http://www.etwinning.net/shared/data/etwinning/general/pag_i.pdf, 2006, p. 16.
6. http://www.etwinning.net/en/pub/discover/what_is_etwinning.htm
7. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-940_bg.htm?locale=fr
8. http://www.ckoko.bg/upload/docs/2013-01/Doklad_TALIS_final.pdf

ЛИТЕРАТУРА

- Василева, Е. (2008). *Съвременното начално училище. Ученикът, образователното пространство, учебникът. Теоретични акценти*. София: Фондация „Просвета“.
- Вълва, Т. (2009). *Онлайн стратегии и техники за развитие на комуникативни компетентности*. НИМА.

Вълова, Т. (2009). Развитие на стратегията за формиране на езикова компетентност по време на онлайн общуване: начален етап на основната образователна степен (европейски проекти). *Електронно списание „Образователна инициатива“*, 8.

ONLINE BASED TRAINING PROJECTS IN BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE IN PRIMARY SCHOOL

Abstract. This article presents the main theoretical and empirical basis for the concept of developing literacy as a basic competence that provides academic success and social integration. The importance of the subject is determined by the need to find an operating approach to decrease the percentage of students with reduced language skills in Bulgarian schools in the context of e-learning. For practical realization, we present a technology model, which combines specific activities to improve cognitive-practical and verbal competence in the early school age and online project-based activities.

Assoc. Prof. Teodora Valova, PhD

✉ St. Ciril and St. Methodius
University of Veliko Tarnovo
Pedagogic College of Plevn
18, N.D. Petkov Str.
5800 Plevn, Bulgaria
Mobile: +359 88 9905 955
E-mail: valova_teodora@abv.bg